

Nasjonalt råd for ernæring

Referat

Møte om:

Møteleder: Jøran Hjelmesæth
Dato: 22. august 2023
Referent: Henriette Walaas Krogh
Saksnr: 18/35360

Til stede fra rådet: Liv Elin Torheim, Kari Hege Mortensen, Jøran Hjelmesæth, Erik Arnesen, Ahmed Madar, Lisbeth Dahl, Lars T. Fadnes, Kirsten Holven, Magritt Brustad, Audun Korsæth og Nina Cecilie Øverby

Sekretariat: Ole Berg (avdeling folkesykdommer).

Sak 01/23: Rådsleder ønsker velkommen

Rådsleder Jøran Hjelmesæth ønsket velkommen og introduserte dagens program. Helsedirektoratet har en sak til eventuelt.

Sak 02/23: Nytt fra Helsedirektoratet, inkl. planer for etablering av nytt ernæringsråd
Helsedirektoratet v/Ole Berg presenterte saken. Det kom ingen merknader til referatet fra forrige møte. Helsedirektoratet er opptatt av åpenhet. Referatene fra møtene i Nasjonalt råd for ernæring publiseres på rådets nettsider og er åpent tilgjengelige. Hvis det er tematikk fra møtene som medlemmene i rådet ønsker at skal referatføres kan de gi innspill på utkast til referat før disse offentliggjøres.

Våren 2023 kom Regjeringen med ny folkehelsemelding, [Meld. St. 15 \(2022-23\) Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar](#). Målet med meldingen er å øke andel som følger kostrådene og jevne ut sosiale forskjeller i kosthold. Blant annet omhandler flere tiltak barn og unge, herunder markedsføring av usunn mat og drikke og begrensning av bruk av energidrikker. Det var også et tiltak å starte et eksternt utredningsarbeid som ser på kostnadseffektive virkemidler for å fremme et sunt kosthold, basert på tilgjengelige kunnskapsoppsummeringer. [Ekspertgruppen er oppnevnt av Helse- og omsorgsdepartementet](#) og ledes av professor Geir Sverre Braut.

Helsedirektoratet orienterte om oppfølging av [Nasjonal strategi for godt kosthold og ernæring hos eldre i sykehjem og som mottar hjemmetjenester, God og riktig mat hele livet](#). Strategien løper ut 2023. Strategien skal være en del av verktøykassen for å planlegge og jobbe systematisk på ernæringsområdet i helse- og omsorgstjenesten. Helsedirektoratet er i rute med å følge opp flere av tiltakene, bl.a. kartlegginger av mat- og ernæringsarbeid samt etterlevelse av Kosthåndboken i kommunal helse- og omsorgstjeneste og i sykehus. Strategien

Helsedirektoratet forbereder en sluttrapport fra Handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen, som løper ut 2023. Rapporten skal inkludere en kort oppsummering av status på alle tiltakene og målene, og en anbefaling om videre oppfølging av relevante tiltak, inkludert en prioritering av tiltakene. Sluttrapporten bes levert innen 1. mars 2024.

Helsedirektoratet

Omtrent samtidig med at folkehelsemeldingen ble lansert inviterte Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og familiedepartementet til en arbeidsgruppe som skal utrede tiltak for å beskytte barn bedre mot markedsføring av usunn mat og drikke. Helsedirektoratet skal blant annet utarbeide forslag til egnet ernæringsprofilmodell.

Helsedirektoratet fortsetter å følge opp arbeidet med skolemåltid i Norge basert på [kunnskapsgrunnlaget](#) som ble publisert i vår, bl.a. utvikle verktøy/veiledere inkludert evalueringsverktøy for skoler/skoleeier for implementering av skolemåltid, ekstern ressursgruppe opprettes.

Helsedirektoratet har våren 2023 sendt et forslag til strategi til Helse- og omsorgsdepartementet for å bedre jodstatus i befolkningen, under forutsetning av at det etableres et overvåkningsprogram. Strategien er i tråd med anbefalinger fra Nasjonalt råd for ernæring og WHO. Den er utarbeidet og planlegges implementert i samarbeid med Folkehelseinstituttet og Mattilsynet. Helsedirektoratet vil ha ansvar for kommunikasjon om tiltakene. FHI vil ha ansvar for overvåkning av jodstatus i befolkningen. Mattilsynet vil ha ansvar for endring i regelverk, samt overvåkning av jod i matvarer og kosttilskudd. Helsedirektoratet takket ernæringsrådet for deres viktige bidrag i arbeidet.

Den sentrale helseforvaltningen får ny organisering med virkning fra 1. januar 2024. Bl.a. er Helsedirektoratet og FHI berørte etater. I [revidert nasjonalbudsjett for 2023](#) er organisatoriske endringer beskrevet for de ulike etatene. Helsedirektoratet skal rendyrkes som en utvidet og mer helhetlig myndighetsetat med "følge-med-funksjoner" og rådgivningsfunksjoner innen helse- og omsorgstjenester og folkehelseområdet. Deler av folkehelseområdet flyttet fra FHI til Helsedirektoratet. De ulike registrene samles hos FHI. Direktoratet for e-helse og Helsedirektoratets skal sammen bli et nytt helsedirektorat.

Helsedirektoratet orienterte om etablering av nytt Nasjonalt råd for ernæring. Aktuelle arbeidsområder for nytt råd er involvering i kostrådsprosessen, arbeidet med overvekt og fedme og oppfølgingspunkter fra Folkehelsemeldingen. Det tas sikte på en åpen utlysning hvor alle interesserte kan søke. Det er ønskelig at det nye ernæringsrådet skal tiltre i oktober 2023, med rådsperiode ut 2026.

Sak 03/23: Ferdigstilling og overlevering av notat om skolemåltidet

Rådsmedlem Kari Hege Mortensen presenterte saken. Nasjonalt råd for ernæring og Helsedirektoratet arrangerte seminaret "*Skolemåltidet – status, utfordringer og muligheter*" den 1. september 2022 med påfølgende workshop. Arbeidsgruppen i Nasjonalt råd for ernæring har utarbeidet et notat med utgangspunkt i seminar og workshop, som nå er endret i tråd med tilbakemeldinger fra andre rådsmedlemmer som kom frem i forrige rådsmøte. Endringene ble presentert. Notatet vil bli publisert på nettsidene til Nasjonalt råd for ernæring så snart det er ferdigstilt.

Sak 04/23: Hvorfor bør vi måle kolesterol hos barn?

Rådsmedlem Kirsten Holven presenterte saken. Det kom to sentrale artikler i 2017 og 2020 fra European Atherosclerosis Society (EAS) Concensus Panel, som oppsummerer ny kunnskap og viser hvor viktig det er å måle kolesterol hos barn. Den akkumulerte byrden for fremtidig risiko for hjerte- og karsykdom begynner allerede i barndommen, og er høyere hos dem med høyt kolesterol (LDL). Det er en sammenheng mellom mors kolesterol før, tidlig i og etter svangerskapet og barns kolesterol. Kolesterolnivået øker mest mellom 2 og 18 års alder. Videre ligger man på "sin" kurve av kolesterolnivå gjennom hele livet om det ikke gjøres noe aktivt for å endre kolesterolnivået. Å bytte ut matvarer med mettet fett med matvarer med (fler)umettet fett i kostholdet har en stor effekt på kolesterolnivået. Små endringer i kolesterolnivået hos små barn (tilsv. 0,3 mmol/L), kan bidra til å halvere risikoen for hjerte- og karsykdom i voksen alder. Nå pågår flere initiativ rundt om i europeiske land for

Helsedirektoratet

å igangsette kolesterolscreening blant barn, bl.a. i Slovenia, Kroatia og Tyskland. Dette er primært for å fange opp barn med arvelig høyt kolesterol (familiær hyperkolesterolemi), men like fullt viktig fordi andelen barn med overvekt og fedme øker og dermed også andelen barn med høyt kolesterol. Om foreldrene til barna får kjennskap til barnets kolesterolnivå har de mulighet til å ta valg for barnet som er positivt for fremtidig helse.

Det kom flere spørsmål og innspill i etterkant av innlegget. Bl.a. kan femårskontrollen i helsestasjonen være et aktuelt målepunkt for kolesterol, ikke nødvendigvis nyfødtscreening. Retningslinjer for mat og måltider i barnehage og skole bør synliggjøres. Hvordan ivaretas barns rettigheter ved kolesterolmåling. Helsedirektoratet vurderer hvordan temaet bør følges opp internt.

Sak 05/23: Videre prosess for revidering av norske kostråd
Helsedirektoratet v/Ole Berg presenterte saken. Tidslinje for arbeidet internt i Helsedirektoratet og organisering av arbeidet ble presentert. Det tas sikte på å ta utgangspunkt i etablert metodikk for arbeid med nasjonale retningslinjer i kostrådsarbeidet, noe som blant annet innebærer en offentlig høring av formuleringene av kostrådene. De nordiske ernæringsanbefalingene, NNR2023, vil utgjøre kunnskapsgrunnlaget for revidering av de norske kostrådene. Det er besluttet at kostrådene skal begrunnes i helse, og at miljø- og klimapåvirkning skal omtales. Helsedirektoratet har mål om å publisere nye kostråd i 2024.

Det ble kommentert at Landbruks- og matdepartementet har gitt oppdrag til bl.a. NIBIO og NMBU om å kartlegge norsk landbruk i et klimaperspektiv, inkludert å gi anbefalinger om hvordan klimaavtrykket kan reduseres. Leveransefrist juni 2024.

Sak 06/23: Eventuelt

Helsedirektoratet hadde en sak til eventuelt. Dette var det siste møtet i eksisterende rådsperiode. Rådet ble opprinnelig oppnevnt for perioden 2019-2021, men har blitt forlenget to ganger, først ut 2022 og så til august 2023. Helsedirektoratet ved divisjonsdirektør Linda Granlund og sekretariatsleder Ole Berg takket alle medlemmene av Nasjonalt råd for ernæring for klokskap, engasjement, gode innspill, rapporter og tilstedeværelse i offentlig debatt i perioden 2019-august 2023. Rådsmedlemmene har gjort et viktig arbeid og har bidratt til å styrke Helsedirektoratets fagrolle på en svært god måte.